

Internationalisering, språk och vetenskaplig gemenskap

YLVA HASSELBERG*

Uppsala universitet

Inledning

Internationalisering har blivit ett normerande begrepp inom forskningspolitiken i Sverige och EU. Graden av internationalisering är något som mäts och som är föremål för utvärdering. Nya incitamentsstrukturer har skapats. Internationalisering är en merit och kan användas som ett led i en karriärstrategi. Därför är det centralt för historievetenskapens fortsatta utveckling att reflektera över begreppets innebörd. Denna artikel hävdar behovet av diskussion rörande internationalisering i förhållande till språk samt rörande språkval och språkliga färdigheter i förhållande till vetenskaplig gemenskap.

CUDOS och kommunikation

Att historievetenskap i en svensk och europeisk kontext är en professionaliserad vetenskap torde vara oomtvistligt, om man med professionalisering avser utvecklingen av inomvetenskapliga normer kopplade till kunskapsutveckling. Rolf Torstendahl har talat om utvecklandet av normer för materialbehandling (metod) å ena sidan och normer för slutsatser å den andra.¹ Professionalisering som historisk process har därmed påverkat såväl det vetenskapliga hantverket som kedjan fråga–teori–analys–slutsats. Normer angående dessa två interagerar också. Professionaliseringen kan också ses som en process som utvecklar särskiljande drag inom historievetenskapen. Historievetenskapen har sina teorier,

* Professor i ekonomisk historia

1. Formuleringen är hämtad från Rolf Torstendahls kommentar till Rolf Arvidssons *Kritiska undersökningar i Weibull-mytens historia* i artikeln "En nygammal Weibull-myt", *Scandia* 66:2 (2000) s. 321–332. Slutsatsen i sig härrör ytterst från Torstendahls doktorsavhandling *Källkritik och vetenskapssyn i svensk historieforskning 1820–1920* (Uppsala 1964) samt Birgitta Odéns studie *Lauritz Weibull och forskarsamhället* (Lund 1975).

visserligen ofta inlånade från andra samhällsvetenskaper, sina metoder, sina särskilda metodologiska grunder såsom källkritik, periodisering, komparation över tid och historisk kontextualisering. Historiker delar i allmänhet vissa uppfattningar om vetenskaplig stil och om hur en text bör disponeras. Jag vill därtill hävda, att en underliggande förutsättning som vi sällan problematiserar är ett antal gemensamma läsarter. Med läsart avser jag en metod för att närma sig och ta till sig en text, som ska förstås som sprungen ur det syfte man har med att läsa texten. En läsart är översiktsläsningen, där syftet är att skaffa sig en överblick över ett argument. En helt annan läsart är läsning i syfte att belägga ett visst faktum. En tredje är en teoretiskt informerad läsning av ett källmaterial. Olika läsarter innebär att man riktar sitt intresse mot och uppmärksammar olika delar eller aspekter av en text. Man kan också tänka sig en rent explorativ läsning. Min hypotes är att historikerns läsarter också har vissa gemensamma drag, av vilket ett utgörs av det ständigt närvarande åtskiljandet av det i en vetenskaplig framställning som härrör från forskaren/författaren och det som härrör från den studerade historiska kontexten. Tidsavståndet ger upphov till detta särskiljande. Dessa läsarter traderas till våra studenter närmast i form av tyst kunskap, genom övandet av praktisk läsning. En historiker övas bland annat i att tydligt skilja på de egna analytiska begreppen och på den studerade kontextens begreppsanvändning.

Större delen av de professionella normerna och kunskaperna om hur man omsätter dem i praktik är gemensamma för de tre historievetsenskaper vi har vid svenska universitet: ekonomisk historia, historia och idé- och lärdoms historia. Avvägningen av dessas delar i vikt och tillmätt betydelse skiljer sig åt. Det finns givetvis inga vattentäta skott mellan historievetsenskaperna och andra samhällsvetenskapliga eller kulturvetenskapliga discipliner i dessa hänseenden; även litteraturvetare periodiserar och statsvetare komparerar. Sammantaget vill jag ändå hävda att det finns en uppsättning kunskaper som grund för vårt ämne som inte i sin helhet kan återfinnas hos någon annan vetenskaplig disciplin, utan som utgör grund för ett påstående om historievetsenskapernas egenart.

När vetenskapssociologins fader Robert K. Merton (1910–2003) formulerade den normativa grundvalen för den moderna vetenskapen, CUDOS, var detta ett försvar av vetenskapen mot de anspråk på överhöghet som gjordes av auktoritära regimer. Merton försvarade vetenska-

pen som gemenskap och bokstaven C i CUDOS brukar nu oftast utläsas *community*, fastän den i Mertons originaltext stod för *communism*.² De moderniserade CUDOS-normerna härrör från fysikern John Zimans (1925–2005) arbete.³ Mertons och Zimans läsningar har lite olika konnotationer: Mertons ursprungstext betonade att vetenskapspersoner delade med sig till varandra, att man inte hemlighöll eller inhägnade resultat äganderättsligt. Zimans inflytelserika tolkning av CUDOS har snarare lagt betoningen på det kommunikativa: på möjligheten att läsa och ta del av andra forskares alster och på gemensamma överenskommelser om hur ett argument ska konstrueras för att så många som möjligt inom det egna fältet ska kunna förhålla sig till det.⁴

Det finns ingen motsättning mellan de två tolkningarna: en gemensam kunskapsmassa förutsätter att man har redskap för att dela den sinsemellan. Dessa redskap inbegriper i historievetenskapen på den mest basala nivån ett eller flera gemensamma språk som historikern behärskar i tillräcklig grad för att inte missförstånd ska uppstå, men också delade begrepp, tolkningar och läsarter liksom en gemensam empirisk kunskapsgrund om grundläggande historiska förhållanden. Dessutom har det historiskt utvecklats institutioner för att rent tekniskt klara av denna kommunikation, exempelvis vetenskapliga förlag, periodica och forskningsbibliotek. Normen om vetenskapen som gemenskap är en viktig förutsättning för inomvetenskaplig utveckling: utan ambitioner att uppfylla detta krav uppstår risken för parallella kunskapsmassor och en kumulativ utveckling inom ett visst forskningsområde försvåras. Det finns en inneboende spänning mellan den moderna vetenskapens specialisering och den föreställda gemenskapen. Även inom historievetenskapen existerar denna spänning. Om ett delområde inom historievetenskapen exempelvis arbetar med metoder som inte behärskas av andra historiker finns det i praktiken en begränsning av möjligheten att komma med informerad kritik av de resultat som genereras genom dessa metoder.

2. Robert Mertons CUDOS-normer (*Communism, Universalism, Disinterestedness, Organized Skepticism*) härrör från en kort men inflytelserik text från 1938: "Science and the social order", *Philosophy of Science* 5:3 (1938) s. 321–337. En diskussion om Mertons normer i förhållande till andra normsystem i det svenska samhället kan återfinnas i Nybom (1997).

3. John Ziman, *Real Science: What it is and what it means* (Cambridge 2000). Zimans CUDOS ska utläsas *Communalism, Universalism, Disinterestedness, Originality, Skepticism*.

4. Ziman (2000) s. 33–36.

Förekomsten av ett eller flera gemensamma språk är alltså grundläggande för existensen av en vetenskaplig gemenskap. Historiskt sett var detta gemensamma språk från medeltiden och fram till 1700-talet latin, men i dag har latinets centrala roll inom vetenskapen övertagits av engelskan, särskilt inom naturvetenskap, medicin och teknik. Det finns inget på förhand givet med den utvecklingen. Vid slutet av 1800-talet fanns det tre stora vetenskapsspråk: tyska, franska och engelska, samt en fjärde pretendent, ryskan.⁵ Tyskan tappade oerhört som vetenskapsspråk på grund av Tysklands roll i första och andra världskriget.⁶ Dock, vid slutet av andra världskriget var engelskans dominans som vetenskapsspråk ännu ej självklar.⁷ Det finns heller inga särskilda kvaliteteter i engelskan som gör den särskilt lämpad som vetenskapsspråk. Historikern Michael Gordin förklarar engelskans oerhörda frammarsch under 1900-talets andra hälft med USAs roll som ekonomisk och politisk stormakt, samt med engelskans roll i digitaliseringen av vetenskap.⁸

Historievetenskapens framväxt och professionalisering är nära förbunden med nationalismen och nationalspråken har varit dominerande under 1900-talet. Tysk historia har skrivits på tyska och fransk historia på franska. Historievetenskapens roll i de nationella projekten och koppling till nationalspråken har inte inneburit att historiker underlåtit att ta del av forskningslitteraturen i andra länder. Den svenske ekonomhistorikern Eli Heckscher – som jag skriver en biografi om – läste, föreläste, korresponderade och skrev på svenska, danska, tyska och engelska och behärskade också franska och latin. För att historieskrivningen inte skulle bli alltför provinsial var detta rimligtvis nödvändigt. När jag började min forskarutbildning i historia för nästan 30 år sedan förutsattes det fortfarande att man som blivande svensk historiker åtminstone läste på engelska samt franska eller tyska, samt förstås på danska och norska. Forskarutbildningskurserna i Uppsala innehöll litteratur på alla dessa främmande språk. Det förutsattes också att man läste på originalspråk om det var möjligt, eftersom detta var en överlägsen grund för att på allvar ta del av forskningen i andra länder. Särskilt gällde detta texter som användes som källor, på grund av de tolkningsproblem eller i värsta

5. Michael D. Gordin, *Scientific Babel: The Language of Science from The Fall of Latin to the Rise of English* (London 2017) s. 105–109.

6. Gordin (2017) kap. 6.

7. Gordin (2017) s. 298.

8. Gordin (2017) s. 306.

fall rent källkritiska problem som uppstod om översättningen var undermålig. Att åberopa Max Weber i svensk eller engelsk översättning, vilket jag gjorde i min avhandling, var kanske lite suspekt.

Ett viktigt tillägg till historikerns förutsatta språkliga utrustning var att det antogs att man besatt ett historiskt djup i sin förmåga att läsa svenska, det vill säga att man kunde läsa och förstå svenska som den tedde sig före August Strindberg. Förmodern svenska innehåller många lånord från latin, tyska och franska, beroende på vilken period vi talar om, och mycket få från engelskan. Den språkliga referensramen för en doktorand som vill läsa svenska källor från tidigt 1800-tal behöver alltså vara bredare än att inbegripa bara svenska och engelska. Självklart kan man lära sig Napoleontidens svenska genom att läsa Napoleontidens svenska – övning ger färdighet – men det går fortare att tränga in i texterna om man har grundläggande begrepp om latinet och franskan.

Internationalisering

Internationalisering som fenomen kan med fördel problematiseras utifrån de utgångspunkter jag nu skisserat. Nyligen publicerades i *Historisk tidskrift* ett inlägg av Marie Eyice och Charlotta Forss om forskarutbildningens i historia internationalisering mätt som andelen avhandlingar på annat språk än svenska och hur denna andel förändrats över tid. De hittar, tvärtemot sin hypotes, ingen tydlig trend mot avhandlingsskrivande på engelska inom svensk historievetenskap generellt – om man utesluter avhandlingar i ekonomisk historia och idéhistoria, vilket de gör.⁹ Detta skulle kunna tolkas som att internationaliseringen av yngre svenska historikers forskning inte är så stark. Det är inte riktigt den slutsats som dras utan snarare, för det första, att frågan är komplex, för det andra, att internationaliseringsmöjligheter skulle behöva diskuteras mer inom forskarutbildningen. Jag kan hålla med om dessa två slutsatser men tror att hela diskussionen om internationalisering skulle behöva förhållas inte bara till karriärmöjligheter, mobilitet och publicering som redskap för dessa förgivet tagna värden, utan också till den mer grundläggande frågan om vår professionella gemenskap och vår gemensamma kunskapsmassa. I botten av hela problematiken ligger förstås den sällan

9. Mari Eyice & Charlotta Forss, "Avhandlingar och internationalisering", *Historisk tidskrift* 139:2 (2019) s. 312–324.

tillräckligt problematiserade definitionen av internationalisering. Vad menar och vad bör vi avse med internationalisering?

Det är knappast meningsfullt att ställa sig frågan vad internationa-
lisering egentligen är, det vill säga att förhålla sig till begreppet som
något essentialistiskt. Inte heller är det rimligt att godta det som något
värdeladdat, utan vi bör sträva efter att kunna ange vad vi rent empiri-
riskt avser när vi talar om internationalisering. Jag har funnit följande
empiriska aspekter på vetenskapens internationalisering: forskares/lä-
rares mobilitet över nationsgränserna såsom konferenser, utbyten, fors-
karutbildning utomlands, internationella karriärer; forskares/lärares
vetenskapliga kontakter över nationsgränserna såsom korrespondens,
samtal, samskrivande, gemensamma projekt; studentmobilitet; läsande
på andra språk än modersmålet; skrivande och/eller publicering på andra
språk än förstaspråk; empiriska undersökningar som innehåller interna-
tionella komparationer eller anknytning till forskningslägen som över-
skrider nationsgränser; och slutligen, empiriska undersökningar som
avser källor från annat land eller annat språkområde än där forskaren
är verksam.

I praktiken är förstaspråk och en av dessa aspekter av internationali-
sering vanligen relaterade till en eller flera andra aspekter. Det är knap-
past rimligt att göra källstudier på material från arkiv i andra länder
utan att förhålla sig till det forskningsläge som existerar på detta lands
språk. Mobilitet och vetenskapliga samarbeten tycks höra ihop, liksom
läsande och skrivande. Jag vill ändå påpeka, att det i grunden är två helt
olika fenomen man mäter och värderar, när man samlar allt detta under
paraplybegreppet internationalisering.

Vissa av aspekterna såsom karriärmobilitet och publicering på engel-
ska, fokuserar på spridning och har ett visst sammanhang med de dif-
fusionsmått som blivit allt mer dominerande i värderingen av vetenskap
under de senaste decennierna. Diffusionsmåttens dominerar bibliometri
som vetenskap och praktik. De dominerar, vilket David Dellstig visar i
sin kommande doktorsavhandling, forskningsbibliotekens utvärdering-
ar av förvärv och användningen av samlingarna.¹⁰ De har också blivit allt
mer använda som grund för medelsfördelning vid svenska lärosäten och

10. Existensen av och konsekvenserna av diffusionsmått som norm är centralt i David
Dellstigs doktorsavhandling *Den efterfrågade vetenskapen: Universitetsbibliotek, akademiska
tidskrifter och vetenskapliga förlag 1968–2018*, som läggs fram ht 2020 vid Uppsala universitet.

forskningsråd. Diffusionsmåttén imiterar marknadsmekanismen med utbud och efterfrågan genom att förutsätta att det finns ett likhets-tecken mellan vetenskap som är bra och vetenskap som är efterfrågad och att efterfrågan kan mätas genom citeringar, nedladdningar etcetera. Diffusionsmåttén är i grunden problematiska eftersom förutsättandet inte är korrekt. Mycket kontroversiella teorier eller resultat kan till exempel ha mycket stor spridning eftersom många forskare har behov av att ta avstånd från dem eller kritisera dem. Diffusionsmåttén har en komplex relation till varför ett resultat sprids eller en text citeras.¹¹ De har inte, vilket bör påpekas, någon relation till det kvalitativa innehållet i en forskningsvistelse utomlands. Om man använder sin "sabbatical" till att sitta på ett kontor och skriva befriad från den dagliga verksamheten och stressen hemma är det samma sak som om man tillsammans med utländska kollegor engagerar sig i vetenskapliga problem som man förut inte kommit i kontakt med? Det är inte svårt att inse att graden av verklig interaktion är helt olika i de två fallen.

En annan och enligt min mening mycket mer central aspekt av de uppräknade aspekterna på internationalisering är närmast motsatt i förhållande till spridning, nämligen sammanhang eller gemenskap. Ska vi ta CUDOS-normerna på allvar innebär det att partikularism och slutna nationella vetenskapliga gemenskaper är något dåligt. Vetenskapen mår bra av att franska, engelska, danska och svenska historikers undersökningar av exempelvis feodalism får brytas mot varandra. Det vetenskapliga samtalet bör inte stanna vid nationsgränserna. Att göra generaliseringar på en högre abstraktionsnivå, att skriva historia som äger giltighet för en större kontext, är beroende av att vi anstränger oss för att utgöra en gemenskap, för att nå historiker i andra länder genom att tala med dem om deras vetenskapliga problem – och naturligtvis vice versa.

Vidare är en central aspekt av CUDOS att vi inte kan tillåta att det uppstår parallella sanningsanspråk på något område. Detta är inte ett problem som kan avgränsas till internationalisering utan har över huvud taget med specialisering att göra. Hur som helst är det av betydelse att det finns en medvetenhet om vad som försiggår inom historisk forskning i andra hörn av världen och att svensk historisk forskning påverkas

11. Ylva Hasselberg, "Drowning by numbers", *Confero* 1 (2013) s. 19–34.

av denna medvetenhet. Vi kan inte ha en syn på ett specifikt historiskt fenomen för varje kontinent eller varje nation eller region och vattentäta skott emellan. Att undvika att detta sker ser jag som den kanske viktigaste aspekten av internationalisering.

Källkritik, analys och språk

Definitionen av begreppet internationalisering får följderna. Det spelar en avgörande roll om vi anser att det centrala i internationalisering är spridning eller om vi anser att det är sammanhållning. Rent logiskt är det fråga om skillnaden mellan en rörelse ut eller ifrån och en rörelse mot eller samman. I forskningspolitiska och utvärderingsmässiga sammanhang verkar internationalisering många gånger definieras genom negation: man är bara internationell om man rör sig från det egna språket och den egna yrkesgemenskapen. Som Arne Jarrick en gång sa till mig: "Jag är internationell expert i många andra länder men jag är det aldrig här." Definierar man i stället internationalisering som sammanhållning blir det mer en fråga om huruvida svenska historiker bidrar till eller påverkar vår gemensamma kunskap om historien, om de rör sig mot något. Detta är beroende inte bara av att svenska historiker söker sig ut utan också av att andra länders historiker söker sig mot oss. Framför allt kommer de kommunikativa förutsättningarna för internationalisering i fokus och följderna av internationalisering sett som spridning i kommunikativt hänseende. Det blir helt enkelt viktigt att undersöka hur vårt bejakande av internationalisering som spridning påverkar internationalisering som sammanhållning eller gemenskap.

Låt mig börja med de kommunikativa förutsättningarna för internationalisering. Detta är inte en empirisk studie, mer en inventering av möjliga hypoteser och problem på området, vilket jag ber läsaren observera. Det tycks mig som om internationalisering ställer högre krav på kommunikativa färdigheter och resurser, i en bredare bemärkelse. För att kunna arbeta med frågor som många forskare i olika länder beforskar krävs att svenska historiker förmår att problematisera utifrån en ganska avancerad jämförelse av många olika historiska kontexter. Ställer vi inte det kravet frikopplar vi frågor och teorier från empirisk kunskap om historiska förhållanden. Kontextualisering i en internationell kontext ställer högre krav på inläsning, på bredd i läsningen och på tid för läsning. Kontextualisering är, som John Lewis Gaddis påpekat, en förut-

sättning för historikerns förklaring.¹² Detta är inte samma sak som att så att säga "ta en teori" från en anglosaxisk kontext och applicera den på ett svenskt källmaterial eller vice versa. I princip krävs att man behärskar terminologi fotad i ett annat lands historiska förhållanden och att man läser ett annat språk på en nivå som tillåter historiografiskt djup i synen på ett forskningsläge framvuxet i en annan nationell kontext. Teori och frågor måste kunna relateras till hur ett forskningsläge på ett annat språk har vuxit fram och till den tradition som har skapat dem. Kommen så här långt ber jag läsaren notera att detta av nödvändighet också är resurskrävande i den meningen att det tar mer tid. Jag vill också påpeka att det bör ställas samma krav på forskare från andra länder att sätta sig in i en svensk historisk kontext som motsatsen. Komparation på annat än ganska ytlig nivå kräver flerspråkighet oavsett vilket språk och vilken nationell kontext man börjar i eller med.

I nästa led blir det fråga om de kommunikativa krav som måste ställas för källforskning på ett annat språk än det egna. Framför allt tror jag att grunden för en historisk gemenskap här är källkritiken. Att källforska på annat språk än det egna kräver språkkunskaper som är gedigna nog att tillåta ett källkritiskt förhållningssätt. Något annat är faktiskt inte acceptabelt, ty den forskare som inte kan förhålla sig källkritiskt till sina källor kan inte göra säkra anspråk på att bidra till den gemensamma kunskapsbasen. Men det är förstås också fråga om kvaliteten på analysen. Vi accepterar inte att svenska studenter skriver uppsats på äldre källmaterial utan att ha bibringat sig en grundläggande förståelse av skillnaderna mellan exempelvis tidigmodern och samtida svenska. Begriper man inte skillnaden mellan vad som avses med projekt inom senmodern företagsekonomisk projektkultur och vad som avses med projekt i svenskt 1800-tal förstår man inte vad som avses med Göta kanal som projekt. Då kommer det att brista i analysen och risken för anakronism är överhängande. Precis samma krav måste ställas på forskare som arbetar med källor på främmande språk eller på flera olika språk. De språkliga färdigheterna måste vara tillräckliga för att se när någon har skrivit fel, att skilja mellan nyanser i uttrycket, att upptäcka tendens eller beroende mellan två källor. Att gå in i ett källmaterial på främmande språk med så sköra kunskaper att man bara klarar att koda av delar av

12. John Lewis Gaddis, *The landscape of history: How historians map the past* (Oxford 2002) s. 97.

materialet eller får nöja sig med att leta efter vissa faktauppgifter såsom siffror, namn, beslutformuleringar som markeras grafiskt i materialet etcetera är en undermålig grund för internationalisering som gemenskap. Den bredare kritik mot kliometrisk forskning som framförts bland annat av historikern Francesco Boldizzoni innehåller också en språklig aspekt: det är en kritik mot undermåliga läsningar, ytlig förståelse av använda källor och usel referatteknik.¹³

Gemenskap och spridning

Nu är då frågan: vad blir konsekvensen av definitionen av internationalisering som spridning? Hur påverkar denna föreställning den internationella historikergemenskapen? Blir vår kommunikativa gemenskap starkare eller svagare av mer spridning?

För det första vill jag mena att spridning som överordnat värde tenderar att leda till en undervärdering, eller ignorans av såväl fördelarna med ökad och kvalitativt förbättrad kommunikation, som av nackdelarna med de kommunikativa problem som kan uppstå om det finns otillräckligt med tid och resurser. Internationalisering som spridning kan mätas och det mäts. Det vi mäter i en svensk kontext är om svenska forskare publicerar sig i internationella tidskrifter, skriver sina avhandlingar på engelska och om de åker utomlands. Mätandet av internationalisering tar över huvud taget ingen hänsyn till om en konferens är bra, om en forskningsvistelse är lyckad eller om en engelskspråkig avhandling håller samma kvalitet i språkbehandlingen som en avhandling på svenska. Det här är saker vi vet mycket lite om. Våra forskningsbibliotek mäter nedladdningar, men de vet inget om huruvida det som laddats ned är läst eller om det är av god kvalitet. I stället förutsätter de att nedladdningar är ett vettigt mått på kvalitet.

För det andra vill jag mena att den höga värderingen av internationalisering som spridning tenderar att instrumentalisera kärnan i den vetenskapliga gemenskapen: kommunikationen. Instrumentaliseringen av språk i förhållande till spridning är ett lysande exempel. Om språk framför allt är ett instrument för spridning får vetenskap bedrivas på det språk som innebär den största spridningen. Om detta i själva verket innebär att forskaren blir en sämre källforskare, har en grund kunskap

13. Francesco Boldizzoni, *The poverty of Clío: Resurrecting economic history* (Princeton 2011) kap. 3.

om kontexten och ett språkligt uttryck som banaliserar och urholkar resultaten, då är detta acceptabelt om det samtidigt gagnar spridning. Föreställningen om språk som instrument för spridning skymmer det faktum att språket också är bärare av analys och resultat, för att inte tala om förståelse och insikt. Låt oss inte glömma att språk är en stark bärare av identitet och förståelse. Som många andra forskare som flydde från Nazityskland kände exempelvis filosofen Hannah Arendt att hon förlorat en särskild del av sin identitet, sitt språk:

Mann kann die Muttersprache vergessen. Das ist wahr. Ich habe es gesehen. Diese Leute spreche die fremde Sprache besser als ich. I spreche immer noch mit einem sehr starke Akzent, und ich spreche oft nicht idiomatisch. Das können die alle. Aber es wird eine Sprache, in der eine Klischee das andere jagt, weil nämlich der Produktivität, die man in der eigene Sprache hat, abgeschnitten wurde, als man diese Sprache vergass.¹⁴

Den som skriver på ett annat språk än sitt förstaspråk saknar den rika arsenal som medger nyskapande och tolkning kräver med nödvändighet någon grad av nyskapande: förmågan att skapa analogier, att "översätta". I särskilt hög grad gäller begränsningen naturligtvis kvalitativ forskning. Ett banalt och nästan övertydligt exempel är begreppshistorisk forskning. Att skriva om makten över orden och hur de byter innebörd och konnotationer i en historisk utveckling på främmande språk är inte omöjligt, men det nödvändiggör belysandet av de begrepp och termer med vilka man på detta språk diskuterar de undersökta begreppen. Att diskutera vetenskap på tyska är inte svårt: vetenskap och *Wissenschaft* har samma konnotationer och samma germanska rot. Att diskutera vetenskap på engelska är mycket svårare, för det finns ingen bra direktöversättning och det är nödvändigt att välja mellan *science* och *scholarship*, båda från latinet men med helt olika konnotationer.

Förutsättningarna för internationalisering som spridning förbättras ju mer man kan undgå de avvägningar som språkvalet och språkdimensionen medför. Framför allt gäller detta publicering på engelska. Inom andra vetenskaper har den sentida övergången till engelska som det enda språket framför allt vilat på en föreställning om engelska som ett

14. Hannah Arendt citerad i Gordin (2017) s. 202.

neutralt språk och vetenskapsengelska har därvidlag vissa likheter med esperanto, ido och andra sådana planlagt överbryggande språk – men mindre likhet med talad, idiomatisk engelska.¹⁵ Därför innebär också internationalisering som spridning ett starkt incitament till standardisering och till val som minskar betydelsen av språkliga, institutionella och kulturella skillnader. Behovet av platskrävande och tidskrävande kulturellt grundad komparation minskar om man kan arbeta med teorier som avser global nivå, källmaterial som till synes inte kräver någon kontextualisering, med metoder som skapar universell jämförbarhet. Det är svårare att publicera resultat från en mikrostudie som kräver kontextualisering, översättning och komparation på engelska än att publicera ett svenskt bidrag till konstruktionen av bruttonationalproduktens utveckling över tid i alla världens länder på engelska, om inte annat av det enkla skälet att den första texten kommer att bli dubbelt så lång som den andra. Prioriterar vi internationalisering som spridning kommer denna värdering att påverka våra val av undersökningsobjekt, källmaterial, metoder och teorier på sikt, samt förstås också vad vi vet om den svenska historien. Om detta är bra eller inte kan man ha olika uppfattningar om. Men den stora frågan är förstås om det i längden innebär att vi ökar vårt bidrag till den historiska gemenskapen. Förutsättningarna för internationalisering som gemenskap är helt andra: djupgående analyser av det historiskt specifika i syfte att komparera och hitta mönster i en större utveckling. I ett ämne vars bidrag till det gemensamma traditionellt har bestått av kunskap om det historiskt specifika innebär det under alla omständigheter en rejäl förändring av hur vi ser på vårt bidrag till det gemensamma. Och en rejäl förändring av värden och värdehierarkier.

Avslutningsvis vill jag återvända till frågan om historievetenskapen och den gemensamma kunskapsgrunden. Uppvärderingen av internationalisering förstått som spridning kommer i längden att påverka denna. Det vi övar på blir vi i allmänhet bra på. Jag hyser inga tvivel på att forskarutbildningarna i historieämnena kan bli en bättre grund för en mer internationell karriär i framtiden. Man kan tänka sig en ökad karriärmobilitet för svenska historiker bland annat på grundval av ökad publicering på engelska. Man kan också tänka sig att svenska historiker i högre grad arbetar med frågor som forskare i andra länder arbetar med

15. Gordin (2017) s. 310.

och med källmaterial på andra språk än svenska och att vi blir duktigare på det. Det skulle innebära att historievetenskapen blir mer lik naturvetenskapen, i det att frågor, metoder och källmaterial blir något som forskare i många länder arbetar med, och där behovet av att publicera före någon annan betingar föredragandet av artikelmediet framför monografin.¹⁶ Min fråga är vad som händer med det vi inte övar på. Om vi inte övar på den källkritik som kräver djupdykning i texten och hög språklig kompetens, kommer vi då att kunna utöva den? Om vi inte övar på en kontextualisering som förutsätter att vi kommunicerar med en läsare insatt i svensk historia, kommer vi att kunna skriva fram den? Om inte komparation vilar på solida kunskaper om de kontexter vi jämför, kommer vi att kunna skilja sådan komparation från mer ytliga jämförelser? Om vi inte övar på att skriva på en nyansrik och variationsrik svenska, kommer vi att kunna skriva på en sådan svenska? Ytterst handlar hela frågekomplexet om historievetenskapens egenart, nu och i framtiden.

16. Janken Myrdal, *Spelets regler i vetenskapens hantverk* (Stockholm 2009) s. 33–44.